

MATTHAEI

VVESENBECCII, *authoris nominis*

In
PANDECTAS IVRIS CIVILIS,
& Codicis Iustinianei, Lib. iix.
Commentarij.

*Hi quidem nunquam antea editi: illi vero sub PARATITLORVM nomine iam saepius,
ob diligentem recognitionem & insignem accessionem
novis similes prodeunt.*

CVM INDICE GEMINO. *habet enim quatuordecim non vero cum
capitulis geminis.*

*este libro. sta. la. y. g. g. a. d. e.
conforme al nuevo por
garnis publicad. i. a. n. o.
de 1607. y en fe. de. m. p. o.
com. p. o. x. de. l. t. a. n. t. o. t. r. i. a.
y. o. a. l. o. r. s. o. de. l. a. n. t. e. a.
com. p. t. de. f. e. r. y. l. o. f. e. r. y.
de. l. a. p. e. r. y. de. l. a. d. i. c. i. o. n. e.*

Alonso del Ca

Teguer. el. D. L. 5. 4. 2.

Martín de Soria

LVGDVNI,
APVD BARTHOLOMÆVM HONORAT.
M. D. LXXXIII.

COLL. SOC. IESV SALM. EX DONO REGVM

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,
COMITI PALATINO, AD RHENVM

Sacri Romani Imperij Archidapifero, & Electori,
Duci Bauariae, &c.

*Q*uod Marcus Crassus apud Cicero-
nem, de illa quam tantopere miratur, be-
ne dicendi facultate, rectissime statuit, nunquam eam non incipiam esse, nisi
cum est necessaria, idem ad totum suscepta huius subscriptionis genus, iudicium
doctorum, & vereq; sapientum, et solet, et certe potest accommodari. Quorum
inter plerisque constat illud quod verum est, in hoc imminente rerum hu-
manarum occasu, circumactaq; iam ferme precipitantis aui periodo, frustra
tantum laboris in hisce politicis studiis, paulo post desiturus, consumi scriben-
diq; accuratorem huius argumenti laboriosam, magis quam necessariam,
praemeliorebus cogitationibus, atque actionibus, quae & necessario suscipi de-
bens, et esse saluti possunt, perperam, neque recte praeverti. Quocirca dandam potius esse cuique operam, et ab
occupatione transuentium, & caducarum feriati rerum, in pium, verae religionis, & inuocationis assiduae exer-
citiis, aduentanti Dei silio, & ad calculum mortuos iuxta viuosq; propediem reuocaturus, praestolemur: ac
ita vita semus, animoq; constituti: ut ipsius munere concessuq;, cernere promissam caelestis, vitae heredita-
tem, & stabili certaq; bonorum aeternorum possessione perfrui deum possimus.

Ad quam quidem curam et meditationem omnium operum humanorum longe maximam, maximeq;
salutarem, etiam asperitas praesentium temporum, Reipub. & auitas et perturbatio, & auiusq; nec non peracer-
bitiam communes omnium, tam privati singulorum casus, excitare non inerte animos, & commouere debe-
bant. Quid enim est profecto rebus, & spiam in corporatis et aspectabilibus, quo prouida mens acquiescat, aut
quid non potius a tristissimo harum arumarum conspectu sensuq;, ad piam caelestium bonorum meditatio-
nem, seuocet intelligentem, & abducat? cum vel uniuersa mundi natura, suis iam fessa fractaq; laboribus,
et effata sensu, ac hominum flagitiis, velut morbis confecta lethalibus, ad eandem aperienda, si unquam
alias, certe nunc in primis cum quadam aeternae aeternae feratur et ambelet. Accedit miserima, quae praecul-
lus est, Reipub. fortuna, & inenarrabiles uisus Ecclesiae, hoc in extremo saeculorum agone, durissimis angonibus
et sensissimis doloribus lacerata. Experimur captum esse iam impetum insissimae ira, diuina, quae uitii adul-
tis, humanis finire properat et punire furios. Quam multiplex et ad horrorem deformis opinionum, cultuum,
atque morum confusio res corruptis publicis priuatisq;, nimirum est in conspectu. Quanta uero licentia gras-
sentur impij spiritus, et uisum hoc tempus suum perbaechantes, quid in nos moliantur, & laborent, quam
Reipub. nolentem, Ecclesiae peitem, permicem singulis inuehere conantur: exempla quotidie tragica propemodum
in oculos incurrentia, cuius non omnino hebeti, luculenter exhibent atque demonstrant.

Qua cum tanta sint, quanta non modo uerbis explicare, sed etiam cogitatione quoque complecti difficile
sit, eoque non piam mentem ab his imanisum, et ueri boni experibus humanae sapientiae doctrinis, ad me-
liorum rerum accuratorem, & salutarium suarum, tum publicae procuratorem, seuocare, & poterant, & debe-
bant? Haec ipse metum, saepe disputans, & uideor interdum peccare mihi, cum praecillis optimarum et diuinarum
commentationum studiis, tantoperoso comatu uelociter me celebrande Iurisprudenciae, suum quidem in hac mor-
tali uita habentis usum, sed qui nec illarum cum occupationum utilitate comparandus est: neque ad illam
summam, quae iure petitur beatitatem, multum conuolucere potest. Et subinde fatali communis naturae ruina,
tandem obruiatur est necesse. Sic ne totus hac labor noster in ueteris illius reuersi reprehensione incurere uideatur.

Τὸ αὐτὸ παρέρχον ἐργον ἴσως πρὸς μετὰ,
Τὸ δὲ ἔργον οἷς παρέρχον ἐκπορεύεθαι.

MATTHAEI VVESEMBECII
COMMENTARIVS
 IN DIGEST. LIB. I. DE IVSTI-
 TIA ET IVRE. TIT. I.

1	Continuatio tituli.		<i>Et quid sit particularis.</i>
2	Finis Iurisprudentiae, & modus ad suam ductio.	11	Diuisio & species iustitiae particularis.
3	Vnde dicta sit iustitia, & quomodo variè accipiat.	12	De iustitia distributiva, quid sit, quae eius cau-
sa, fines, affinitas, contraria.
4	Triplex iustitia vniuersalis definitio.	13	De iustitia commutativa, quid sit, quae eius cau-
sa, fines, affinitas, contraria.
5	Diuisio, partes & species.	14	Ius vnde dictum sit, & quid sit, & quomplex.
6	Causa efficiens.	15	De iure naturali.
7	Altera in qua, & circa quam.	16	De iure gentium.
8	Forma, finis & effectus.	17	De iure civili.
9	Cognata & contraria.	18	De aequitate.
10	Differentia iustitiae vniuersalis & particularis.		

QUOD SEPTEMO DISPUTATUR DE RE CIVILI INMORALI, PRINCIPIO INE-
 QUO RES EA FERAT, atq; collimat, proficiat, etiam in omni re, et in omni
 tia vestigare prudenter, & aperire solenter debet. Quomodo enim via-
 tortis, qui & certam metam proposuit, & sentiam quae eò rectè ferat, probè
 cognitam habent, minus aberrare possunt: sic in doctrinis artium tradendis,
 cum in ita finis cuiusq; disciplina proponitur, & apta subinde in methodo, co-
 modiq; discendi facultate, quaecumq; eò sine errore perducere queant, com-
 monstrantur: sic, ut in tota deinceps institutione hallucinari minus & impingere di-
 centes possint. Eandem viam in silentes nostri compositorum, primò facti huius doctrinae ostendant: tum
 compositionis ac definitionis methodo, à summis principiis, iuxta lecturam & naturalem veram
 ordinem progredientes, & ex simplicibus conjuncta, ex antecedentibus consequentia extru-
 tes, ad finem, quem in initio ostenderunt, perueniunt: & quasi manu ducentes, à caeteris ad rectam
 viam huius artis, rectè itinere studiosos transiunt.

2. Ut patet artis Medicæ finis est, conservare & restituere sanitatē: medium seu officium, preser-
 uare à morbis, & curam appositè ad sanandū aucto Iurisprudentiæ finis est, cōseruare in vita civili
 iustitiam, quae est quasi sanitas politicarum. Cic. lib. de Orat. Sit in Iure, inquit, civili finis hic le-
 gitimè atq; vtilitè in rebus causisque civium, equalitatis conservatio. Porro medium quò id ob-
 tineri potest, est ius iustitiae, & quid quòq; in re iustum, iniustum, & quale, iniquale sit, ratione & Au-
 dio exquirere: idemq; exquiram atq; cognitum scienter reddere, & in vitam fore publicè educere,
 ac omnibus reū humanarum actionibus, cum publicis tum privatis, rectè atq; aequaliter ac-
 commodate. Quocirca disputat in initio nostri de iustitia, tanquā de causa & fine artium in genere
 de principiis, partibus ac speciebus iuris: quae principes viae sunt, quibus ad iustitiā itur; primòq;
 elementa ac fundamenta, vnde per eam paulatim progrediēdo iuris ars extruitur. Porro velut
 in reliquis disciplinis tanquā in foribus finis cuiusq; indicatur: non tamen in alytione serie opus
 extrui vtilitè est, sed ad compositionem ac definitionem methodum, quae maximè ad discendā docendāq;
 est accommodata, nec plurimum explicatio institutioque nostri iuris compositorum, contin-
 ti in initio dignum intendisse in finem Iurisprudentiæ, qui est iustitia, statim ad principia redeunt: &
 naturam veram secuti, à primis iuris elementis, ac vniuersalibus principiis progredientes, artem
 iuris componunt: opusq; p̄cedarum totum, ex partium omnium naturali serie apratū inuicem
 & cōsistētiā, tanquā singularium partium ita inuicem definitionibus & diuisionibus pertexunt
 & absolunt: ut ex integra totius huius Operis serie ac concinnatione, facillè intelligi potest.

3. Iustitiam sibi eo dicta esse, ut q; vim iustitiae loco maneat, quòd in ea ius iustitiae est, id est, quod
 qui vult iustitiae esse dictam, quā iuris statum, quòd in ea ius consistat. Simpliciter est dicere, à iure
 iustum, iustitia à iusto iusti esse, addita particula v̄t significatū est à iusto iustum, iustitia iusto iusti,
 letitia: & si qua sunt similia. Itaq; rectè No. 69. lex rei ipsa, hoc est, ex iure quod eniq; quatenus ius
 est, tribuit, res hoc nomen, & iustitia dici, scribitur. Iustitia porò vox hac in disputatione legalī
 & politica, legaliter etiā accipi debet: id est, de iustitia operū, seu obedientia superiori debita,
 sine de ordine, quo quae inferiora sunt, superiori parent, & obsequuntur. Etenim verba secundarū
 subiectam materiam accipiuntur: & talia sunt subiecta, qualia permittantur esse à praedicatis.
 Praedicatur autē hic de iustitia, quòd sunt cuiq; tribuit. Sequens est igitur, subiectum iustitiae
 vocabulum, de iustitia operū, quae in agendo tribuendūq; versetur, inter pretari. Ut actē iustitia
 duplex est, sic & iustitia hac in significatione bifaria accipitur. Contractoria enim eadē est discipli-
 na. Alia nāq; potest dici esse iustitia vniuersalis, Graecis ἀπορίστη seu ἀδολή: quae est vniuersalis
 inobediencia & contumacia, contemptūq; omnium ex quo legū, qualis est in Cyclopihus, qui in ea
 negat sibi nata. Alia iustitia particularis, est defraudatio, relictioq; quae etiā in his esse potest, q;
 alia

a Sap. 6. Multitudo sa-
 pientū, est sanitas orbis
 terrarum. Non vult. 117.

b Parer. lib. 1. cap. 29.
 c In Institutione.

d s. forus. de verb. signif.
 e. Vt om. ob. in d. c. pro-
 vinc. l. i. c. vlt.

f. l. si quis 17. vbi D. d. de
 g. l. si in c. d. d. d. m. 23. de
 decim. c. de p. l. i. c. 2.

g. l. si quis 17. vbi D. d. de
 g. l. si in c. d. d. d. m. 23. de
 decim. c. de p. l. i. c. 2.

h. l. pen. s. vbi gl. qui sa-
 r. c. q. m. l. i. de vic. qui
 sunt sui v. l. a. i. c. i. v.

i. l. i. c. 5. A. q. 1. Ethic.
 lib. 1. c. 1. p. 2. 4.

k. Rom. 1. 8. & 2. 8.

MATTHAEI

VVESENBECCII

Archiepiscopi Sannatiensis

IN
CODICEM D. IVSTINIANI
COMMENTARIUS,

Cum Rerum & Verborum INDICE copiosiss.

*Impressa con el
expurgatoria de 1670
por mis. on del 1781
oficio.
Antonio de Madrid*

L V G D V N I,
APVD LVDOVICVM CLOQVEMIN, ET
STEPHANVM MICHAЕLEM

M. D. LXXVI.

